

VÁLTOZÓ CSALÁDMODELLEK EGY VÁLTOZÓ VILÁGBAN

BESZÁMOLÓ A MAGYAR SZOCIOLÓGIAI TÁRSASÁG ÉVES KONFERENCIÁJA

CSALÁDSZOCIOLÓGIAI SZAKOSZTÁLYÁNAK SEKCIÓJÁRÓL

Changing Families in a Changing World. A Családszociológiai Szakosztály szekciója az MSZT éves konferenciáján.

Szekcióvezetők: Szalma Ivett és Szél Bernadett

2012.11. 09. 14:45-16:15, CEU Tóth István György Room

Előadások:

Drjenovszky Zsófia (Károli Gáspár Református Egyetem) – Hegedűs Rita (BCE) – Pári András (KSH): Twin Research in Hungary

Murinkó Livia (KSH-NKI): Leaving the Parental Home in Europe

Szalma Ivett (BCE) – Takács Judit (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont):

Main Determinants of Childlessness among Hungarian Women

Az MSZT éves konferenciája 2012. november 9-10-én a Central European University-n került megrendezésre. A szekció előadásai némiképp folytatásai az MSZT Családszociológiai Szakosztálya „Családok dinamikája és gazdasági bizonytalanság/Család és nemi szerepek” című tavaszi műhelykonferenciájának (Betlen 2012, Sántha 2012). A szekció előadásai a már tavasszal is feltett kérdések folytatásaként is felfoghatóak, mint például: „Miért születnek gyerekek?”, vagy „Hogyan függ össze a kívánt és megvalósult gyerekszám?” (Betlen 2012). Az elhangzott három téma: az ikerszületések számának növekedése, a szülői ház elhagyása és a felnőtté válás dátumának kitolódása, valamint az akaratlagos gyermektelenség szintén ezekre a kérdésekre keresi a választ.

Az előre eltervezett négy helyett három előadást hallgathattunk végig: Drjenovszky Zsófia (Károli Gáspár Református Egyetem), Hegedűs Rita (BCE) és Pári András (KSH) empirikus ikerkutatásáról számolt be, Murinkó Livia (KSH-NKI) nemzetközi összehasonlító vizsgálatát mutatta be a szülői házból való elköltözésről és annak családszerkezeti meghatározottságáról, Szalma Ivett (BCE) és Takács Judit (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont) pedig a magyarországi gyermektelenség kérdésköréről tartott prezentációt.

¹ MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

Drjenovszky Zsófia, Hegedűs Rita és Pári András az ikerkutatás magyarországi helyzetének bemutatásával indította a szekciót. A kutatócsoport 140 ikerpárt kérdezett meg saját iker-tudatukhoz fűződő attitűdjükről. Az ikerpárokat különböző ikerfesztiválokon, illetve interneten keresztül szólították meg. Az elemzésből kiderül, hogy bizonyos kérdésekben, mint például: „Az 'ikerség' a nők számára fontosabb, mint a férfiak számára”, vagy „A férfi ikrek hajlamosabbak kihasználni ikerségüket, például családi iskolai vizsgáknál” a válaszok az állításokban megfogalmazott sztereotípiákkal pont ellentétes eredményeket hoztak.

A kutatás egy szülői almintával (N=575) is rendelkezik, amelyből a szülők ikrekkel kapcsolatos attitűdjeit is megismerhetjük, valamint a gyermekek fogantatásáról és a szülők gazdasági háttéréről is többet tudhatunk meg. Az ikrek 70%-ban természetes fogantatással, 30%-ban pedig valamilyen orvosi eljárás segítségével fogantak (lombik program, mesterséges megtermékenyítés, gyógyszeres kezelés). Amíg a természetes fogantatással születő gyerekek szülei többségében átlagosnak ítélték anyagi helyzetüket, addig a lombik programmal és mesterséges megtermékenyítéssel születő gyerekek szülei inkább jó anyagi helyzetűnek ítélték magukat. A gyógyszeres kezeléssel született ikrek szülei több, mint egyharmada vallotta magát jó anyagi helyzetben lévőnek. Végül, bár a szülők 98%-a örült annak, hogy ikrei vannak, arra a kérdésre, hogy „Több előnye van annak, ha az embernek ikrei vannak, mint hátránya?” csak 49% válaszolt igennel, 46% nem tudott döntést hozni a kérdésben. A szülők 4%-a szerint inkább hátrány ikrek születése, mint előny.

Murinkó Livia nemzetközi összehasonlító vizsgálata a European Social Survey adataira támaszkodik, és a felnőtté válás egy meghatározó mozzanatát vizsgálja. A vizsgálat alapján mind a szülők lakhatási, gazdasági körülményei, mind a családban előforduló további gyerekek száma befolyásolja a fiatalok elköltözési hajlandóságát. A családi struktúra (egyedülálló szülő, elvált szülők) szintén befolyásolja a családi házból való elköltözés idejét. A kutatás arra is rámutat, hogy az elköltözés különböző konfliktusokat generálhat illetve a családalapítást és az oktatás befejezését is kitolhatja. 25 európai ország adatainak összehasonlítása alapján a fiatalok között még mindig a tartós párkapcsolat alakításától függ leginkább az elköltözés időpontja, bár az eredmények szerint folyamatosan nő az egyedül elköltözötték aránya, egyre nagyobb az individualitást, autonómiát magasra értékelők száma.

A kutató összehasonlítása az egyes országok csoportosítása szerint: Észak-Európában szűk keresztmetszetben - vagyis homogén az az életkor, amikor a fiatal elköltözik a szülői házból- és talán túl korán történik az elvárt elköltözés, ami a fiatalok 20-as éveinek elejére tehető. Itt a legmagasabb azoknak az aránya is, akik nem tartós párkapcsolat miatt költöznek el otthonról (az elköltözők kétharmada egyedül költözik el). Dél-Európára és Kelet-Közép-Európára is jellemző a tág keresztmetszet, tehát heterogén azoknak a fiataloknak az életkora, akik elköltöznek a szülői házból. Az adott régiókban ez az életkor 22-28 évre emelkedett, míg Kelet- Közép Európában viszonylag magas (52%) azoknak az aránya, akik partnerrel költöznek el, és 13% azoknak az aránya, akik partnerükkel először a szülői házban költöznek össze, majd csak később költöznek külön háztartásba. Ez alátámasztja azt a korábbi konferencián felhozott érvet, miszerint többek között Magyarországon is jellemző a többgenerációs háztartás hagyománya (Sántha 2012).

A vizsgálat során a GDP adatok kontrollálása után az észak-európai országokban enyhe csökkenés jelent meg a korai elköltözők között a korábbi évtizedekhez képest. A kutató arra is kitér, hogy a későbbi elköltözés nemcsak a gyermekvállalás későbbre halasztását jelenti, hanem a munkaerő-piacra való belépés és az első tartós partnerkapcsolat idejét is későbbre tolja.

Takács Judit és Szalma Ivett gyermektelenségről szóló kutatása több izgalmas kérdést is felvet és ismét a kezdetben megfogalmazott kérdéseinkhez vezet vissza bennünket. A kutatás az akaratlagos gyermektelenséget választó nőket vizsgálja.

A kutatók megkülönböztetik az akaratlagos gyermektelenséget választókat (*voluntary childless*) a termékenységi ciklusból kifutóktól (*involuntary childless*). A vizsgálat során 20 kvalitatív mélyinterjút végeztek 35 éves, vagy annál idősebb, partnerkapcsolat nélküli, illetve 40 éven felüli párkapcsolatban élő nőkkel. Az interjú kitért a válaszadó általános kapcsolatára a szüleivel, karriertörténetére, és jövőbeli terveire.

A mintából két válaszadó vallotta magát akaratlagosan gyermektelennek, ami felvetheti a kérdést, hogy mennyiben fordulhat elő az, hogy a válaszadó nem vállalja fel valódi, akaratlagos gyermektelenségét a meglévő társadalmi normák miatt? A válaszadók az interjúk alapján többnyire nem megfelelő minőségű partnerkapcsolatuk, egészségügyi problémájuk, vagy instabil lakhatási, munkaerő-piaci helyzetük miatt maradtak gyermektelenek.

A kutatásból az is kiderül, hogy 6 válaszadó jobb anyagi háttérrel akár egyedülállóként is vállalt volna gyereket, ami további kutatási lehetőségeket vet föl például az adoptáció, illetve az azonos nemű párok gyermekvállalása terén. Az interjúk továbbá rávilágítanak olyan szülő - gyermek ápolási viszonyra is, mely a későbbiekben „kiváltja” a gyermekvállalást. Az interjúk továbbá rávilágítanak olyan gondozói viszonyra, mely során az idős szülőt felnőtt gyermeke ápolja, és ez a hosszú gondozói viszony némiképp „kiváltja” a gondozónál a gyermekvállalást.

Az elhangzott előadások témái: a gyermekvállalás lehetséges motivációi, a felnőtté válás, a párkapcsolat- és családalapítás a mai demográfiai adatok alapján (is) a mindennapi diskurzus tárgyai, így – ismét utalva a tavaszi MSZT konferencián elhangzottakra – biztos vagyok benne, hogy a Családszociológiai Szakosztály következő konferenciáinak programjában is folytathatóak lesznek.

HIVATKOZÁSOK

Betlen A. (2012) Legfőbb értékünk a gyermek. *socio.hu*, 2. 2–6.

Sántha Á. (2012) Családok, mítoszok. *socio.hu*, 2. 7–11.